

1 Timoti

¹ Ngau Pol, Kristus Iesus ‘apostel’ ne ka ugere. Uketiketi neda Nanaranga ipile ka Kristus Iesus ‘apostel’ ne bokana inangaia be inepia. Kristus Iesus ngae ka kana moimoi be irangaki-kita tadoki kana be iloda moarunga ono tanangalako be tarapurapu.

² Be nge kaiko Timoti ka ugereniko. Kristus lama taunaniaru bokana kaiko nge natugu-tina.

Tamada Nanaranga be Tanepoa neda Kristus Iesus iboadu marou ne tadokidoki-ba, ilo-tagataga ne be ilo-uia ne ngangko.

Tamoata Bolingadi Ratadi Ilo-kauatakadi Dipura

³ Norane be Masedonia kaba-lo ulakolako nge Epises anua-lo gosoaki kana uraiko. Bokaiibe makarana-la gosoaki. Maka ma tamoata alu makara disoaki nge sule takadia-ba tamoata be aine disulesuledi. Bokaiibe gopile-kaidi be sulengadi ngaedi nge darokaki. ⁴ Be goradi be nanari labudi tagotago be tubudi be tamadi nanaritamadi salagabulidi nge darokaki-tina. Maka ma nanari bokainaina nge kalingodi tagotago, be nge bokainatuka dimuzimuzi be ono kana kalingodi tagotago diegoregoretaki. Nanari bokainaina nge tago Nanaranga malipi ne labuna-tina didumadumai. Tago-la. Maka ma Nanaranga malipi ne nge lama unianga oti ka emaka ipurapura. ⁵ Ata mata ngae labu nge reretaka mata. Reretaka mata nge bokainatuka be ipurapura: iloda-lo

giriki moaki teke ieno, iloda sikitadi nge dauia-tina, be lama uniangada nge moimoi be kalingo tapurapuraki. ⁶ Tamoata alu ambe kana ngaedi dimurinadi be ambe zala dipakai be pile kalingodi tagotago dipilepile. ⁷ Di direre Iuda 'tisa' nedi bokana dapura be Moses Mata ne dasulesuletaki, ata tago dikaua Moses Mata ne nge rakana kata ka irangarangaki. Ata panganadi dizeleki-la be ieno.

⁸ Kita takaua Moses Mata ne nge kana uia. Ata nedi zalakadialana-lo be tagadi dapura-pura. ⁹ Be kita takaua Moses Mata ne nge tago kita Nanaranga izaza-kita be imuleaki-kita neda. Tago. Nge tamoata bokainaina ka emakadiadi dipura: Tamoata mata uia digagamang be tamoata mata goalakadi diememaki, tamoata Nanaranga pilenga tago ditagatagadi be tamoata muzigoala diememaki, tamoata Nanaranga tago dimuamuaki be tamoata soaki uia disegesege, tamoata tamadi be tinadi diumoate-moatedi, tamoata rangguma tamoata takadi diumoate-moatedi, ¹⁰ tamoata ramoramo-ba dipogizagiza, moane nedia-la diapiapi be aine nedia-la diapiapi, tamoata maka tamoata takadi dianakuakuakidi, tamoata bolingadi ratadi, tamoata rangguma tamoata takadi diboliboliakidi be pile goalakadi odio diununglako, be tamoata sule kalingodi dieno be takadia-ba disulesuletaki. (Tago mata-la goalakadi ngaedi ka diememaki. Mata goalakadi takadi diememaki be. Mata goalakadi bokainaina nge sule uia tago teke odio ieno.) ¹¹ Sule uia nge Pile Uia malama be kai-boang ne otioti-lo ka dieno. Be Pile Uia ngae nge

Nanaranga ne. Be nge Nanaranga ngae ka ilo itagaia be isumoala-na be ngau tamoata goalakagu nge Pile Uia ne ngae mangata urangarangaki.

Pol Nanaranga Iperui

¹² Ngau Tanepoa neda Kristus Iesus uperuatina. Ngai ka iaka-kaingaka be malipi ngaedi uememaki. Ngai ka ililita be irangaka ngau uboadu malipi ne ngaedi memaki be inangaia be umalipilipini. ¹³ Moimoi toira ngau Kristus tamoata be aine ne udadamoalidi be sururu bibia-tina uaniandi be ramoramo-ba ubabasakidi be unundi. Ata Nanaranga ilo itagaia, bakara bong ngaradia-lo nge panganagu ipatungaki be isi Kristus lama tago unani be tago ukaua rakana ka uememaki. ¹⁴ Bokai be Tanepoa neda itaguraki be marou ne tadokidoki-ba nge bibia-la be ilogulo isuburakilako be ukauri-tina be daga ipereki. Marou tadokidoki-ba ngaedi zaiza be lama unianga be reretaka mata udoki. Lama unianga be reretaka mata nge Kristus Iesus-lo tasoaki ka tadokidoki.

¹⁵ Pile ngaedi mpile kana nge moimoi be kalingodi be iboadu-tina kita moarunga tadoki be iloda-lo tananga: Kristus Iesus kateka-o ipura nge muzigoala ememaki ngauketidi kana ka ipura. Be muzigoala ememaki maradi nge ngau muzigoala emakangagu kaba digoala-tina. ¹⁶ Ata labunatina ngaenao ka Nanaranga ilo itagaia. Bokai masa ngau muzigoala emakingagu goalakadi nge Kristus Iesus ilo irakinga adoadona-tina ane be oguo tonanga nganangatuka-mua be teadi dapura. Kristus ilo irakinga ngae nge tago oaikiki-la be idokadokale-kita. Tago. Irapurapu

noko idokadokale-kita. Be tamoata moarunga alauri lama dauni kana nge masa oguo tonanga dadoki be moauriuri nem-kusoaki dasukoaki. ¹⁷ Nanaranga ka Anuatanepoa biabia, be toira be isoaki be isi isukoaki-la, tago imatemale, tago tea ipurapura, be ngaia-la rube ka Nanaranga! Bokai be muaka bibia be ara atabalabala-tina nge ania ngapura be bokaina-la ania ngapurapura! Moimoi.

Timoti Malipi Ne

¹⁸ Timoti, kaiko natugu-tina. Sikeng-pile uiangko ngaedi nge tago uiangko-ba. Toira be pile ngaedi ono ranga-kam ipura nge emakadi dipura. Alauri ka dikalingo. Bokai masa pile mumuakadi ngaedi daka-kaiko be eung ngaena-lo goeung-tina uia. ¹⁹ Be eung ngaena-lo nge lama uniangam godokimateia-uia be ilom sikita iaui-la ngaeneno. Tamoata alu ambe ilodi sikitadi irakingadi dirokaki be lama uniangadi digamang, suri kati alanga-o nganagupootoki bokana. ²⁰ Tamoata muzi bokainaina diemaki maradi nge Aimeneas be Aleksanda. Diaru nge ambe Satang luma-nao usalangaki-diaru. Bokai masa kaua dadokiru Nanaranga tago iboadu ono manai ngapura.

2

Nanaranga Rakeaka

¹ Kana matamatanatuka goemaki kana urere nge bokai: Tamoata be aine moarunga goradi be sinau nedi, rabo nedi, akoro nedi, be peru nedi nge Nanaranga daniani. ² Be goradi be

anuatanepoa be tamoata bibia aradi otioti kanabe Nanaranga daraboraboi. Bokai masa anuauia dadokidoki be malielie-ba tasukoaki be mata moarunga Nanaranga irereretaki nge tatagatagadi. ³ Bokai tamuzimuzi nge iuia-tina! Bokai tamuzimuzi masa Uketiketi neda Nanaranga nge ilo ngauiauia-tina. ⁴ Ngai irere tamoata be aine moarunga uketadi dapura be pile moimoi be kalingo nge labu ere-moarunga be dakauataki. ⁵ Maka ma Nanaranga nge tekena-la kata, be tamoata tekena-la ka Nanaranga be tamoata moarunga maradi itui be itekenanadi. Tamoata ngae nge Kristus Iesus. ⁶ Be ngai ka imate be ono tamoata be aine moarunga izazadi be imuleakidi. Nanaranga rerenga nge tamoata be aine moarunga uketadi dapura. Bokaibe bong nena-la be inangai ipura nge Kristus inepi be ne kaiboang nena-lo be imate. ⁷ Nge labu ngaena ka nepiagu ipura 'apostel' be are-are be 'tisa' bokana be Ungguma Takadi lama unianga be pile moimoi be kalingo nge mangata mrangakidi kana. Nge tago uboliboli! Moimoi ka upilepile!

⁸ Bokai ka ngau urere ege-ege nge moane moarunga daraborabo. Moane bokainaina nge ilodi moarunga Nanaranga-lo daeneno. Be bong diraborabo nge ilodia-lo moaki nama-ra be ebulo dieno be diraborabo. Be bong luma-di didokitate be darabo kana nge lumadi goagoaza-la Nanaranga mata-nao daeno be darabo.

Aine Ngazing Nedi

⁹ Kana takaia ureretaki nge bong aine rabo-lo dalako kana nge adoadoba dangazing. Kusi nedi

dinangananga nge kaniadi moarunga dakukubati. Kaniadi moaki teke ramoramoba mangata ieno. Dongadi moaki dipupurisi-ramo be ono moane matadi diraperape ki ngazing dongalonalona 'gol' oti ememaki dinangananga. Basi-basi be za zazadi atabalabala-tina moaki dinangananga. Be moaki kusi zazadi atabalabala-tina ane dingazingzing. ¹⁰ Muzi uia-ba diememaki be ono tamoata be aine takadi didumadumadi nge iuia. Muzi uia bokainaina nge tamoata be aine Nanaranga ditagatagai muzi nedi.

¹¹ Aine moarunga nge malielie-ba be sule dalongolongo be nedia-la dababalakidi be pile-ba datagatagadi. ¹² Ngau aine tago usumoadi be tamoata be aine dasulesledi ki moane atabaladi dalako. Moaki-tina. Damoadubulaelae-ba be dasukoaki. Bakara ka bokai upile nge ¹³ bokai mto be kua ngapura: Adam ka emaka ipura mua. Alauri ka Eba. ¹⁴ Be tago Adam ka bolesa ipura. Tago. Aine ka bolesa ipura be ngai ka muzigoala ememaki ipura. ¹⁵ Bokai ka bong aine danekineki masa sururu bibia dadokidoki, ata tago masa damatemate. Kristus lama diuniunia-lani, reretaka mata ditagatagadia-la, be Nanaranga rerenga ditagatagadia-la masa tago iboadu neki-lo be damatemate!

3

Tamoata 'Sios'-lo Damuamua Kana

¹ Pile ngaedi nge moimoi be kalingodi: Tamoata naita 'sios'-lo ngamuamua kana nge malipi uia-la emakadi ngarerere. ² Tamoata 'sios'-lo ngamuamua kana nge giriki tagotago.

Roa tekena-la. Ilo iauia-la ngaeneno. Moaki oaikiki-la be nama irarani. Muaka ono daeneno. Muzinga moarunga nge adoadodi. Tamoata akerengadi pera kanana-lo ngabagabagadialako. Iboadu tamoata be aine takadi ngasulesuledi. ³ Moaki dang kakai isingsing be iboangboang. Tamoata takadi moaki ramoramo-ba ibabasakidi. Moaki-tina. Malielie-ba ngababasakidi be ngauariuaridia-ba. Moaki oaikiki-la be ebulo be eung imarangrangaki. 'Mone' moaki irerere-tina. ⁴ Ne roa be natu nge ngaurogurogudia-uia, be natu nge muaka oti be dalongolongori. ⁵ Bokai kamakaua: Tamoata roa be natu tago iaurogurogudia-uia masa baituka be Nanaranga 'sios' ne ngaurogui? ⁶ Tamoata 'sios'-lo ngamuamua kana nge moaki kaitukatina-ba lama iuni ngena malipi ngaedi ngadoki. Moaki. Bokai imuzi masa nena-la ngaraketukai be Nanaranga-la Satang iara-leuaia bokana araleuaia ngapura. ⁷ Tamoata 'sios'-lo ngamuamua kana nge moaki 'sios'-lanalo ka muaka ipurapura. Tamoata tago 'sios'-lo disoaki nge damuamuaki be. Bokai masa tago iboadu aka-maiaia ngapura be ara balaka ngapura.

Tamoata 'Sios'-lo Dadumaduma Kana

⁸ Be bokainatuka-la, tamoata 'sios'-lo dadumaduma kana nge muzingadi uia, be malipi nedi daememaki-tina uia. Dang kakai moaki bibiatina disingsing. Moaki tamoata takadi kana nedi didoki-raperapeledi. ⁹ Lama unianga kalingo mangata nangaia ipura nge ilodi sikitadi uia ane be dadokimateia-tina uia. ¹⁰ 'Sios'-lo damalipi

kana nge malipi-lo toiadi dapura noko. Malipin-gadi dikaiboang nge iboadu 'sios'-lo damalipi.

¹¹ Bokainatuka-la, roadi nge bokaina-doi damuzimuzi: Muzingadi uia-ba, be moaki ramoramo-ba disumoaguruguru. Moaki oaikiki-la be namadi dirara, be kana moarunga diememaki nge daememaki-tina uia.

¹² Tamoata 'sios'-lo ngadumaduma kana nge roa tekena-la, be iboadu natu be dara ne moarunga ngaurogurogudia-uia. ¹³ Bokai be tamoata maka malipi diemaki uia masa tamoata be aine moarunga maradi nge rukudi uia-ba. Bokai masa taburidi tago dara be lama uniangadi Kristus Iesus-lo nge ramoramo-la mangata darangaki.

Pile Zumzumkaki

¹⁴ Ambe saringatuka mpura be mteko kana. Ata pile ngaedi ambe ugeregereniko. Bokai masa ¹⁵ tago upura-marakai nge ono gokaua Nanaranga tamoata be aine ne nedia-la maradi nge baituka dasukoaki. Nanaranga moauriuri sukoaki tamoata be aine ne nge 'sios.' Be di ka pile moimoi be kalingo nge ariri be buti ne. ¹⁶ Kristen muzi neda ngae nge labu sikita tamoata tago iboadu dakauataki. Maka ma tamoata moarunga ilo-lelenaka nedi iuasadia-tina, be tago teke iboadu labu ngakauataki, bakara kana ngae labuna-tina nge Kristus. Ngai moimoi Nanaranga, ata tamoata ipura. Oli Spirit ka mate-lo be imarangaki be mangata inangai ngai moimoi be Nanaranga Natu. Be 'enzel' dite. Be nge ngai ka ungguma moarunga-lo mangata rangaka ipurapura. Be ege-ege kateka-o nge lama

diunani. Be ngaia-la ka lang anua-lo dokateteka-lako ipura.

4

Tamoata Bolingadi Ratadi

¹ Oli Spirit mangata ipile bong alalauri-lo masa tamoata alu lama uniangadi darokaki. Be mariaba bolingadi ratadi masa ilodi darape be dabolesidi be datagatagadi, be sulengadi nge dandi be datagatagadi. ² Sule bokainaina nge tamoata bolingadi ratadia-tina ka boli mata-lo be disulesuletaki. Tamoata bolingadi ratadi bokainaina nge ilodi sikitadi ambe dimate, suri eoa ragogodiatina-lo moamoaradi dipura bokana. ³ Nedi sulengadi nge bokai: tamoata be aine roti-lo dibababaridi, be kangkang alu nge kaniadi dibababari. Ata kangkang bokainaina nge Nanaranga ka iemaki be kaniadi dapurapura kana. Bokai be tamoata lama diuni be ambe pile moimoi be kalingo dikauataki nge bong kangkang bokainaina dikangkang nge suridi diuiaua. ⁴ Bakara, kana moarunga Nanaranga iemaki nge uia-ba. Be bong dakang kana nge suri uia-lo be dakang. Bokai be kana moakina-tina teke segeaka ipura. Ata bong kaniadi dapura kana nge rabo ono perunga Nanaranga ania ngapura noko kaniadi dapura. ⁵ Maka ma Nanaranga ka kangkang ngaedi iemaki be ipile iboadu dakang.

Kristus Iesus Malipilipi Ne Iauia

⁶ Sule ngaedi taritokam moarunga kuiandi nge kaiko masa Kristus Iesus sulesule ne iauia. Bokai

kumuzimuzi masa nem-la mangata gonangaiko kaiko nge tamoata 'sios'-lo imuamua iauia. ⁷ Nanari-ramo tago Nanaranga rerengana-lo, be nanari toirairadi ngaongaodi moaki kutagatagadi. Moaki-tina. Nem-la gototongakiko be Nanaranga soakinga bokana gosukoaki. ⁸ Maka ma tamoatada tongakadi nge suri tamoata panana biabia-lo ngapanana kana be ngatotongaki bokana. Bokai be enongadi tago disalaga, ata Nanaranga tagaia nge kana moarunga-lo kalingodi otioti-doi. Be iboadu moauriuri soaki kaitukatuka-lo be moauriuri soaki alalauri-lo ngadumaiko-doi. ⁹ Pile ngaedi nge kalingodia-tina be iboadu-tina dokiadi be lama uniadi dapura. ¹⁰ Nge bokai ka tapipi be malipi kakai-la be taememaki, bakara iloda moarunga ambe Nanaranga moauriuri-la sukoaki-lo tanangalako. Nanaranga ka tamoata moarunga Uketiketi neda, ata tamoata Kristus lama diuniani nge ka kaba uketadia-uia dipura.

¹¹ Kana ngaedi ka tamoata be aine takadi gorarangakidi be gosulesuledi.

¹² Kaiko tamoata amuna ngena moaki kulikitakidi be dikanabaiko. Moaki-tina. Tamoata be aine lama diuni nge tonanga omo dadokidoki. Tonanga ngaedi nge pilengam-lo, muzingam-lo, reretaka mata nem-lo, lama uniangam-lo be ilom goazangana-lo daitaita be datagatagadi. ¹³ Kaituka-tina makara kusoaki be purangagu kurarapung nge gopipi-tina be Nanaranga pilenga 'Buku' nena-lo mangata golezeleze, tamoata be aine lama uniangadia-lo goaka-kaikaidi be gosulesuledi. ¹⁴ Be Oli Spirit lumaluma ne

kaiko-lo dieno nge izamaizama odio gomalip-
ilipi. Lumaluma ngaedi nge 'propet' ka diraiko
be bong tamoata bibia 'sios'-lo luma-di omo di-
nangaria nge diangko. ¹⁵ Malipi nem ngaedi
nge panganam gozelezelekia-tina be goememaki.
Bong moarunga nge malipi ngaedi goememaki-
la. Bokai masa tamoata be aine moarunga kaba
daita kaiko ambe kauangam-lo kumalai. ¹⁶ Nem-
la goteateko uia! Be sulengam golelelenaki uia!
Kana ngaedi goememaki-la. Kuememaki-la masa
nem-la gouketiko be tamoata be aine dilongolon-
goriko nge gouketidi be.

5

Kamoangbibia Be Narenare Adorakadi

¹ Kamoangbibia moaki pile kakai ane kuebu-
lobulodi. Moaki-tina. Tamang bokana pile ono
singaranga goraradi. Be tamoata amuna nge
taritokam bokana gobabasakidi. ² Aine bibia nge
tinam bokana gobabasakidi. Be aine barasi nge
muzi girikidi tagotago oti be maraum bokana
gobabasakidi.

³ Aine narenare tamoata tago teke iadoado-
rakidi nge adorakadi dapurapura. ⁴ Ata aine
narenare kata natu be tubu otioti nge natu be
tubu bokai dakaua: Malipi nedi muamuatuka nge
Nanaranga mata ne datagatagadi be ono dara
nedi dadumadumadi. Bokai masa tamadi be
tinadi be tubudi oti nedi dakatu, bakara, kana
bokainaina ka Nanaranga diememaki be suri
diuiauia. ⁵ Narenare kata rubenaba-tina isukoaki
nge lama unianga moarunga Nanaranga-lo inan-
galako be ngadumai kana be irapurapungi. Be

izamaizama ariata be oabubu-lo nge iraborabo be ono Nanaranga ngadumai kana be isinaunau. ⁶ Ata narenare kata ne kusi rerenga itagatagadi be ono suri diuiuia nge ambe imate bokana, bakara 'sios' malipi ne tago iememaki. Bokai be kana-ra ne iauiia isoaki, ata nge ambe imate bokana. ⁷ Singara pile ngaedi goradi. Bokai masa tago teke iboadu giriki teke dia-lo ngatea-lako. ⁸ Tamoata naita dara ne tago iadoadorakidi nge ambe lama unianga ka imurinadi. Maka ma roa be natuna-tina be tama be tinana-tina ka tago iadoadorakidi! Be nge kodeka masa muzinga dagoala-tina be tamoata lama tago iuni nge muzinga goalakingadi ngauasadi!

⁹ Narenare teke isoaki nge moaki kudoki be narenare takadi zaiza kuaredia-budu. Moaki. Barasi ne tamoatadi-toli iuasadi be roa tekenala nibe imate nge iboadu narenare takadi zaiza gouaredia-budu. ¹⁰ Kana takaia nge moarunga dikaua narenare ngae nge muzinga uia-ba. Muzinga uia bokainaina: Natu moarunga nge adoado-la iaurogudi be dilaba, tamoata akere ngadi pera kanana-lo ibagabagadialako be iadoadorakidi, bong Nanaranga tamoata be aine ne moarunga pera kanana-lo dilakolako nge aedi iasasaki, tamoata moatubu nedi diano nge idumadumadi, be ipipi-tina be muzi uia moarunga iememaki. Narenare bokainaina nge iboadu narenare takadi zaiza gouaredia-budu.

¹¹ Ata aine isi barasi disoaki be dinare nge moaki narenare takadi zaiza kuaredia-budu. Moaki. Maka ma narenare bokainaina tamoatadi rerengadi datagadi be daroti kana nge daroti-

la be kana, be Kristus damurinai. ¹² Bokai be nedia-la ka giriki odio dinangalako, bakara, pile nedi moimoi be Kristus matamata be diemakini tago iboadu kaba daroti nge ambe digamang. ¹³ Tago kana-la ngae ka diememaki. Disukoakiba be pera pera-lo disukoaki be dialalale. Ata kana goalakana-tina diememaki nge disumoaguruguru be tamoata takadi kana nedia-lo panganadi dizezelekilako, be kana tago iboadu dararangaki kana nge ka dirarangaki. ¹⁴ Ngaurere aine isi barasi be dinare nge daroti be natu dadoki be roadi be natudi daurogurogudi. Bokai masa erekei neda dataguraki be arada dagoalan-gaki nge zalakadi tago. ¹⁵ Maka ma Satang ambe aine bokainaina irepekidi be pile nedi moimoi be Kristus diemakini tago kaba daroti kana nge digamang be kababe diroti.

¹⁶ Ata aine lama ambe iuni kata dara nena-lo narenare teke isoaki nge ngadoadoraki. Bokai masa ‘sios’ moatubu tago ngadoki. Be ‘sios’ masa aine narenare-tina rubedia-ba disukoaki nge ngatetedi be ngadoadorakidi.

Tamoata Bibia Rangakadi

¹⁷ Tamoata bibia neming malipi nedi diememaki uia nge zazanga nedi bibia-la be dadokidoki. Dia-ma maka Nanaranga pilenga mangata dirarangaki be Pile Uia disulesuletaki nge ka zazanga bibia-la be dadokidoki! Maka ma malipi bibia ka diememaki! ¹⁸ Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile, “‘Bulumakau’ ‘uit’ robudi iduaposaposa be kalingodi ipasipasi nge moaki aoa uaura ipura.” Pile takadi bokai, “Malipilipi zazanga ne ania ngapura.” ¹⁹ Tamoata biabia

kata ka giriki ono dinangalako nge giriki ne moaki kulongo. Mata-ita rua ki kokoko dipuraki be giriki ono dinangalako nge iboadu golongo. ²⁰ Tamoata muzigoala diememaki nge lili-be-matao goebulobulodi. Bokai masa tamoata be aine takadi tonanga bokana dadoki be taburidi dara.

Pol Timoti Isikengni

²¹ Nanaranga mata-nao, Kristus Iesus mata-nao, be 'enzel' nangadi dipura matadi-o be ngau bokai uraiko: Sikeng ngaedi nge gotagatagadiauia. Ruangam kata ka giriki iemaki nge tamoatala takadi giriki diememaki be kuebulobulodi bokana goebuloi. Moaki ruangam ngena kubarauaki. Moarunga suridi tekedi bokana gobasakidi. ²² Moaki oaikiki-la be tamoata Tanepoa ngamalipini kana nge lumam ono kunangaria be Tanepoa kuiani be imalipini. Moaki noko. Oaikiki-la be kunangai masa alauri giriki ngaemaki be giriki ne ngaedi kaiko omo dalako.

Be kaiko nem-la nge goteteko uia. Kaiko-soa muzigoala-lo golako takana!

²³ Moaki dang-la kusingsing. 'Uain' alu gosingsing be ono tinem goadoadoraki, bakara more om-lanao ieneno.

Muzigoala Mangatangata Be Komangamanga

²⁴ Ilo kauakaua! Tamoata alu muzigoalalo ka disukoaki be moarunga dikauataki. Tago dia-la, tamoata 'sios'-lo dimuamua alu be. Be muzigoala nedi ngaedi masa arodi damua be dalako kaba ono Nanaranga giriki ngadoraki kanana-lo. Ata tamoata alu moimoi kaituka-tina

nge muzigoala nedi dikoma-tina be dieno, ata alauri masa mangata dapusika. ²⁵ Bokainatukala, bong alu tamoata 'sios'-lo dimuamua nge muzi uia diememaki be tamoata moarunga tago dikauakauataki. Ata bong alu nge muzingadi uia nge alauriba-tina ka kauatakadi dipurapura.

6

Dududu Sikeng Nedi

¹ Dududu Kristus lama diunani nge bibiadi nedi damalipilipi-uiadi, be muaka bibia-tina daniandi. Bokai masa tago teke iboadu Nanaranga ara be sulengama nge ruku-goala ngandi. ² Dududu kaoa bibiadi nedi ambe Kristus lama diunani nge bokai goradi: moaki bibiadi nedi disegesegeakidi, bakara bibiadi nedi nge taritokadi. Kodeka nge damalipitina-uiadi. Maka ma nge lama unianga-ruangadi ka malipingadi ulikadi dadoki kana, be nge di ka aburodia-tina.

Timoti, kana ngaedi ka gosulesuledi be goaka-kaikaidi be daememaki kana.

Mata Uia Ono 'Mone' Be Kana Kokoko Dokiadi

³ Tamoata naita sule takadia-ba isulesuletaki, be Tanepoa neda Iesus Kristus sikeng ne uia be Nanaranga sulenga tago ireretaki ⁴ nge boli mata ilona-lo dikauri be kana tago teke ikauataki. Rere ne goalakadi nge suri more kaiboangi bokana ilona-lo ieno be ono pile iebulobulongaki be iegoregoretaki. Pile ebulongaki be egore ngaedi nge kana goalakadi ngaedi dipupuraki: ilo-ra, are-saba, ebulo goala, be ilo-lo be tamoata takaia kekeitaka. ⁵ Ak, kana takadi dipupuraki nge

tamoata panganadi tago diado nge izamazama nedia-la diemeremerei be dieare-sabasabari. Tamoata bokainaina nge ambe diboang be pile kalingodi tago dikauataki be ilodi dipile Nanaranga kutagai masa 'mone' nem dakoko.

⁶ Nanaranga lama kunani be soakingam diado be rakana kata ienoniko kusuri-uiataki masa kana nem dakoko be dakoko-tina! ⁷ Bokai kamakaua: bong kateka ngaena nekiakada dipura nge kana tago teke tadokidoki be tapura! Bokaibe tago iboadu kana teke tadokidoki be kateka nga tapereki! ⁸ Bokaibe kangkang be kusi nangananga-la dieno-kita nge diboadu-doi. Surida-ba ka dauataki! ⁹ Ata tamoata 'mone' kokoko direrere masa oaikiki-la be muzi goalakadi ono 'mone' dokinga datagadi be ono 'mone' kokoko dadoki. Muzi goalakadi ono 'mone' dokinga bokainaina ka ono nedia-la sururu dianiandi be goala ilodia-lo dikauriuri be nedia-la ara-be-leuanga-lo dilakulakuakidi. ¹⁰ Maka ma 'mone' reretaka ka muzi goalakadi moarunga labudi. Tamoata alu ambe 'mone'-ba reretakanao be lama unianga nedi dipereki, be ambe nedia-la ka moatubu kokoko diandi.

Pol Timoti Isikengni

¹¹ Ata kaiko nge Nanaranga tamoata ne. Bokaibe kana goalakadi ambe urangaki-doi nge goiratudia-tina! Gopipi be mata adoadodi gotagatagadi, ilom Nanaranga-lanalo ngalako-lako, Kristus lama gouniunia-lani, reretaka mata gotagatagadia-la, toitoi baziadi mata goememaki, be tamoata takadi nge malielie-ba gobabasakidi.

¹² Gokaikai-tina be Kristus lama gounani be lili-nao be goeunung-tina uia. Moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura nge godokimateia-tina uia. Maka ma nge moauriuri-la soaki ngae ka godoki kana be Nanaranga ikilaiko, be tamoata kokoko matadi-o be lama uniangam mangata adoado kurangakadi. ¹³ Nanaranga-ma, maka ono moauriuri kana moarunga iandi, be Kristus Iesus, maka Ponsius Pailot aro be lama unianga mangata adoado irangaki nge matanao be bokai uraiko: ¹⁴ Kristus Pile Uia ne iangko nge gotagata-gai be moaki sesu ba kudasaki be zika ono ieno nibe ngalako Bong biabia ono Tanepoa neda Iesus Kristus mangata ngapura. ¹⁵ Kristus puranga ngaedi masa bong-tina nedi-o be Nanaranga ngataguraki be mangata ngapuraki. Nanaranga ka marou moarunga labudi, be ngai rube ka Tanepoa, be ngai ka anuatanepoa moarunga Anuatanepoa kandi, be ngai ka tanepoa moarunga Tanepoa nedi. ¹⁶ Ngaia-la rube ka tago matemate. Malama kaihoangdiatina-lo isukoaki. Malama bokainaina nge tago teke iboadu ngatalari. Nanaranga ngae ka tamoata tago teke ite. Be tago teke iboadu ngate. Muaka bibia be kaihoang nem-kueno dieneno nge nena-doi. Moimoi!

Tamoata Kana Ne Kokoko Sikeng Ne

¹⁷ Tamoata kana nedi kokoko kateka ngaenao nge goradi be moaki nedia-la diraketukatukadi. Moakina-tina kateka kana maka digoalagoala nge ilodi odio dinangalako. Kateka kana nge iloruatakadi otioti be iboadu daleua. Goradi be ilodi moarunga nge Nanaranga-lo danangalako

be ngadumadi kana be darapurapu. Ngai ka kana moarunga ono surida diuiaua nge ramoramola kokoko-la be ianiang-kita. ¹⁸ Goradi be muzi uia-la daememaki, be malipi uia nge dakakabung nibe dakokodi. Be kana nedi nge ramoramokokoko-la be tamoata takadi daniandi, moaki dikapangapangadi. Be bong tamoata takadi zaiza kana nedi daenegei-budu kana nge ilodi uia-la be danega. ¹⁹ Bokai dimuzimuzi masa kana uia kokoko lang anua-lo dakoazalakilako be daeno. Lang anua-lo kana dikoazalakilako nge labudi be ziridi tago matatate ka dinanga bokana, be alauri masa kana ngaedi moimoina-tina odio daduasare. Be bokai masa moauriuri soaki nge dauasai be dadoki. Moauriuri soaki ngae ka soaki kalingo.

Timoti Malipi Ne Ngaememaki-tina Uia

²⁰ Timoti, kana aniam dipura be goadododraki kana nge goitaita-tina uia! Pile kalingodi tagotago tago Nanaranga mata ne ditagatagadi be boli-pile tamoata dirangaki “kaua zumzumkaki” nge gosegeaki-tina. ²¹ Tamoata alu dipile di “kaua” ngae dienodi be ambe zala ono lama unianga ditarapakai be dileua.

Nanaranga marou ne tadokidoki-ba iboadu kaiko-lo daeno.

Testamen Oauoau
The New Testament in the Manam Language of Papua
New Guinea

Nupela Testamen long tokples Manam long Niugini

copyright © 1996 Papua New Guinea Bible Translation Association

Language: Manam

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

3f31539d-0155-5160-a99e-2a9707974158